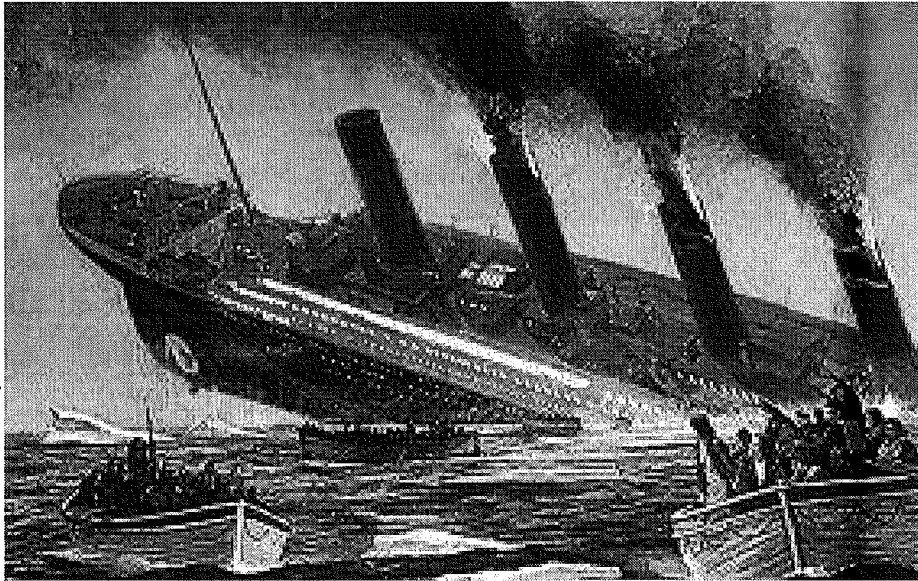

**100th Anniversary of the Titanic:
A Halachic Analysis**

**Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue
Pesach 2012/5772**

This article was published in the Yiddish-language Forward on April 16, 1912

Sunday at 10:40 p.m., a large iceberg tore through the starboard hull of the Titanic. For half an hour the crew and engineers of the ship labored intensively to “heal the wound,” and plug the hole, but it wasn’t possible. And at around 11 p.m., a wireless telegraph sent the sad news from the steamer out across the vast waters of the ocean that the Titanic was sinking

From that moment on, the telegraph operator worked ceaselessly. As a loyal soldier at his post, the operator stood by the wireless telegraph calling for help. The desperate call was heard by numerous steamers sailing hundreds of miles from the site where the Titanic struggled with the ocean. For less than one half hour, the operator sent word of the perilous situation incessantly. The last telegram from the Titanic was received at 27 minutes past 12. The message was unclear, but it was evident that the Titanic was barely holding on and was sinking. The steamers received no additional news from the Titanic. Only the waves and the lifeboats carrying the few hundred women and children who had been rescued in time off of the wounded steamer — only they, perhaps, heard the last desperate wheeze, the last whistle signal that the Titanic released.

It was precisely 36 minutes after 11 when the steamer Olympic received the Titanic’s telegram that women and children were being loaded into lifeboats. Within 51 minutes prior to the Titanic’s sinking, the lifeboats were lowered, and in those 51 minutes the lifeboats were able to get far enough away from the steamer so that as she sank, they weren’t pulled under along with her.

It’s probable, but we don’t know for certain why the lifeboats were able to float far enough away on an ocean thick with ice. Those conditions disrupted many ships from searching for the wounded steamer. It’s likely that many of those lifeboats perished along with their mother ship.

It must have been a hideous, terrifying scene lowering the women and children in the lifeboats and watching them circling round and round on an endless watery wasteland. It all took place in darkness. From time to time, the Titanic released flares and for a moment, the ocean, the ship and the terrified people were lit. And soon enough it was dark again, darker than before. And in the darkness, lifeboats full of women and children were lowered onto the water. One can imagine the bitter scenes of leave-taking as women and daughters said a last “farewell” to their husbands and fathers. One can picture the distressing screams slicing through the night’s darkness as, one after another, the lifeboats departed from the wounded colossus.

We don’t know as yet how many lifeboats were lowered or how many were available on the Titanic. However, it’s generally accepted that she wouldn’t have had more than the number necessary to rescue slightly more than half of the passengers and half of the crew. There were supposedly enough lifeboats for a rescue of approximately 1,800 individuals. It’s likely there were also enough life preservers for everyone. It’s doubtful, however, that they could all have been rescued unless the Carpathia would have been able to get there as soon as the lifeboats were lowered and the men threw the life preservers on and jumped into the ocean. But it took several hours before the Carpathia got there.

What the Carpathia witnessed at the site of the catastrophe will only be made available Thursday evening, when the steamer arrives in New York. We can already imagine, however, that she found a few lifeboats floating on an ocean full of ice floes. And coming from those lifeboats, it’s likely, she heard desperate cries echoing across the vast expanse of sea. She probably found shards of wood and other pieces of the sunken Titanic.

In the four to five hours until the arrival of the Carpathia, the women and children sitting in those lifeboats were probably desperately seeking any sign of rescue. It’s easy to imagine what long hours they endured. It’s likely there will never be a satisfying description of the accident nor enough facts to explain the sinking of the Titanic. That information lies secreted below, having sunk into the depths, along with the ship’s captain, its crew and the tragic Titanic.

Mrs. Sam Aks (Leah Rosen), 18, was born in Warsaw, Poland [1] on 18 March 1894 [2], the daughter of Morris Rosen, who in 1912 lived at 25 Brunswick Street, London.

She boarded the Titanic at Southampton with her baby son Frank Philip Aks (ticket number 392091, £9 7s). Leah and "Filly" had left their home in London for 195 Chapel Street, Norfolk, Virginia where Leah's Husband Samuel, a tailor, was waiting for them.

On the night of the sinking Leah Aks was forced up to the boat deck she found herself next to Madeleine Astor. Upon seeing the baby Mrs Astor removed her shawl and wrapped it around him. Not long after as Leah stood on the deck clutching her baby son he was suddenly torn away from her and tossed into lifeboat 11 which was being prepared for lowering, as she struggled to retrieve him she was restrained by crewmen who thought she was trying to rush the boat. Filly was caught by Elizabeth Nye who sat him on her lap, later she wrapped him in a steamer blanket to keep him warm [3]. Meanwhile Leah, still in a state of shock, was pushed into lifeboat 13 next to Selena Rogers Cook.

After their rescue Leah and Selena were walking together on the deck of the Carpathia when an Italian woman (possibly Argene del Carlo) passed them holding a baby, Leah recognized Filly at once. She went to Captain Rostron and appealed to him to help her get her baby back, he took the two women to his room and asked each to provide proof of identity. Leah was able to describe a birthmark on Filly's chest and he was returned to her [4].

She was so grateful to Captain Rostron of the Carpathia for her rescue that the following year giving birth to her only daughter she named her Sarah Carpathia Aks. But the nuns at the hospital when filling out her birth certificate put down Sarah Titanic Aks!

The bitter cold she had endured in the lifeboat while awaiting her rescue had permanently damaged her eardrums and she suffered from a partial loss of hearing for the rest of her life. Mrs Aks died on 22 June 1967 and was buried at Forest Lawn Cemetery, Norfolk, Virginia.

Notes

1. Listed as Russian.
2. Mrs Aks gave conflicting years for her birth during her lifetime - which might lead to the conclusion that she, like many other people, did not really know when she born. Leah Aks always claimed that she was 17 on the Titanic, but if she was born in 1894, she was 18. Two newspapers conducted lengthy interviews with her after the sinking. They reported that she was 21-years-old at the time (though she may have made herself older). The Board of Trade lists and the immigration reports also give ages between 17 and 21.
3. The shawl and blanket are now on display at the Mariners' Museum, Newport, Virginia
4. **An alternative version of the story describes how it was the fact that Filly was Jewish was the critical factor in his identification. He had been circumcised!**

Rabbi Yehudah David Eisenstein, an Eastern European Jew who found refuge in America at the age of eighteen, was, through over forty years of literary activity, a huge publisher of a series of "Otzarot" addressed to the Eastern European Jewish readership. Eisenstein's work began with a ten-volume encyclopedia in Hebrew titled; "Otzar Yisrael"(New York 1907- 1913), and continued with many books, all the titles of which began with the word "Otzar". Throughout his life time of over a hundred years, Eisenstein supported his family as a producer of women's lingerie, and used his spare time and money for the promotion and publication of many books including: "Otzar Midrashim"(New York 1915); "Otzar of Laws and Customes" (New York 1917, Hebrew: "Otzar Dinim u-Minhagim"); "Otzar of the sages interpretations"(New York 1918, Hebrew: "Otzar Derushim"); "Otzar of Sermons" (New York 1919, Hebrew: "Otzar Derashot"); "Otzar of Commentaries on the Passover Haggadah" (New York 1920, Hebrew: "Otzar Peirushim al Haggadah shel Pesakh); "Otzar of the saying of the Sages" - Concordance (New York 1922, Hebrew: "Otzar Ma'amarei Hazal"); "Otzar of Biblical sayings" (New York 1925); "Otzar of Travels" (New York 1926, Hebrew: "Otzar Masaot"); "Otzar of Debates" (New York 1928, Hebrew: "Otzar Vikuhim"); "Otzar of Ethics and Virtues" (New York 1941, Hebrew: "Otzar Musar U-Midot")

1. Otzar Zichronosai

Rabbi Yehuda David Eisenstein

New York, 1929

אשתו של שטרױס לא אבה לעױב את אישה ונשארה על האניה וטבעו חבוקים יחד על מכסה האניה באמרה כמו רות, באשר תלך אלך ושם אקברי. אסטור הושיב את אשתו הצעירה על הסירה ובעצמו נשאר על האניה. רבים מהנצולים בסירות מחו מן הקור החזק ששר בעצם תקפו מחמת קרבת צוקי הקרח. הסירות שטו בים שמנה שעות עד אשר הגיעה האניה קרפטיא להצילם, כי שמעה קול האסון ע״י מכונת מרקוני במרחק שבעים מיל. האניה קרפטיא באה לחוף מיארק 21 אפריל, ועליה נמצאו הנוסעים הניצולים. התרגשות של המון הנאספים לקבלת הניצולים היתה גדולה מאד, אלה שמחו שנשארו בחיים ואלה התאבלו והתעצבו על קרוביהם שמצאו קברם במצולות ים. – אניה אחרת שנשלחו למצוא את גיית המתים מצאו את גיית איידור שטרױס אך לא מצאו את גיית אשתו. כאשר הובא איידור לקבורה ביום 13 מאי הספידו אותו ראש העיר גינר והעשיר האדיר קרני והבאנקיר יעקב ה' שיף. הקהלה מונ' טיפירי בבראנקס הציבה לכבוד איידור שטרױס ואשתו אידא חלון בזכוכית מצוירת וחרות עליה זכרון המאורע. נעשו עוד זכרונות ואזכרות לנשמות המתים. משפחת שטרױס נדבה סכום של מאת אלף דולאר לחברות המתעסקות בחנוך בני הנעורים ועוד שמונים וחמשה אלף דולאר חלקו בין מוסדות צדקה שונים.

1912 אפריל 14 – אסון איום ונורא קרה לאניה טיטאניק היותר גדולה מכל האניות ונבנתה באנגליא: בסעם הראשונה לנסיעתה לאמריקא נשברה בלב ים ע״י התנגשות עם צוקי קרח שהיו שטים בריכה, וירדה במצולות, וטבעו אקף ושש מאות נפשות וביניהם היהודים איידור שטרױס בן 67 שנה ואשתו אידא, ובנימין גונגהיים בן 47. שניהם עשירים אדירים בעלי מיליונים דולארים, עם עוד שני יהודים עשירים ונרי ב' האריס מנהל בתי תיאטרון בנױארק, ואמיל בראנדייס מאמאהא נברסקא בן 48 שנה. בין הנטבעים מגדולי הנוצרים היו המיליונר קולויל אסטור והסופר האנגלי הנודע בשם סטעד, מספר הנוסעים במחלקה הראשונה 330, במחלקה השניה 320, במחלקה השלישית 760, מלחים ומשרתים 940. בס״ה 2340 איש. ונצולו מהם 210 נוסעים במחלקה הראשונה, 126 במחלקה השניה, 200 במחלקה השלישית, 210 מלחים ומשרתים, בס״ה 745, ונטבעו 1595 נמשוח. רב החובל קפטן סמיט לא חדל לפקד ולפקח על הסדרים עד הרגע האחרון במשך שתי שעות עד שהגיעו הגלים למעקת המצפה שעליה עמד, וירד עם האניה. רנעים אחדים לפני הסרידה התסוצו היורות, והאניה ירדה במים אדירים. במחלקה השלישית לא נסעו יהודים מהגרים מסני שהאניה יצאה מאירופא בחג הפסח. בעת האסון קפצו איוה נוסעים לתוך הים, ויש אשר נהרגו במבוכה ובמבוסה שדרכו איש על רעהו בחסום לרדת בסירות. לפי פקודת רב החובל הורידו מתחלה הנשים והילדים ואח״כ הגברים.

R. Gedaliah Silverstone (1871, Jasionowka, Poland - 1944, Jerusalem, Palestine) was a prominent Orthodox rabbi and author in the United States at the beginning of the twentieth century. Rabbi Silverstone studied in the Yeshivos in Ruzhany and Telz until 1891, when his father moved his family to Liverpool. Rabbi Silverstone was appointed the rabbi of the Orthodox Congregation of Belfast in 5661 [1901]. He visited America in 5665 [1905] to sell his books. The following year he decided to settle there because he could not support his large family in England and he was appointed rabbi of the Combined Congregations of Washington, D.C. R. Silverstone.

As opposed to other American rabbis of the period, his publishing endeavors were supported by the community at large and he issued pamphlets of sermons on an almost annual basis. He had little difficulty in attracting benefactors to defray the publishing costs. R. Dov Ber Manischewitz of Cincinnati and Noah Musher were among his patrons and he repeatedly reported that his works were eagerly sought after by preachers.

In 1901, Silverstone was appointed rabbi of the Orthodox Congregation in Belfast, Ireland. In 1905, he immigrated to the United States as he accepted the rabbinate of the Combined Congregations of Washington D.C. In 1941, after a few unsuccessful attempts, he finally achieved his goal of settling in Israel. He lived there until he died in 1944.

דרוש תחת החופה

2. Pninin
Yekarim
Rabbi Gedaliah
Silverstone
Washington, 1916

שני כוסות שנותנים לשתות להחתן בלה תחת החופה. אחד נקרא כוס של ברכות אירוסין, ואחד נקרא כוס של ברכות נשואין.

רעים אהובים! אתם שותים שניכם יחדיו מבי הכוסות לרמו לכם שיש אופנים שונים אחר הנשואים, שיש עתים לטובה ועתים לרעה חו"ש, ואתם שותפים לשתות יחד מכוס של ברכה והצלחה מעושר וכבוד, ועדיכים אתם ליתן הודיה ושבח להבורא. וכן חו"ש יודמן שצריך לשתות מכוס של פרעניות והרי אתם ג"כ שותפים ועדיכים אתם ליתן הודיה ושבח להבורא ג"כ על כוס זה כרכתיכ כוס ישועות אשא וכשם ה' אפרא צרה ויגון אמצא וכשם ה' אפרא! כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה.

ובן ראינו שזה איזה שנים שאירע עם הספינה הגדולה טיטאניק, והספינה היתה כארמון מלכים, אשר רק עשירים גדולים עברו בה את הים, וכאמצע הלילה נשברה הספינה ע"י חד קרן, ושמה נפע גם איזיראר שטריום עם אשתה, ובעת שנתנו בערה ספינה סטנה לחציל את גמשה לכלי יכלע אותה הים העמוק, אמרה לבעלה בשום אופן לא אעזבך בעת כזאת, וכאשר אתה

תמות, שם גם אני אמצא את קברי. כי שתינו יחדיו מבי הכוסות תחת החופה, מכוס של ברכה והצלחה ועשירות, כמו כן שתינו מכוס השני. ואם עד היום שתינו מכוס של הצלחה, בעת גם אשתה עמד מכוס השני של פרעניות. וזה הוא המיסכול האמיתי, מאשה יקרה, אשר לעולם לא נשכח את שמה וזכרה, אשר היתה נחונה לבעלה עד השעה האחרונה אשר מצאו את קברם במצולה, זהו מיסכול לאשת יהודית.

אבל אתם חתן וכלה תזכו לשתות כל ימי חייתכם. רק מכוס של ברכה והצלחה ועשירות אם רק שיהיה אצליכם שלום בית.

ולרמו לזה, אשר יתנו לשכור כוס להחתן תחת החופה, לבר המעם מה שנמצא בחו"ל ברכות, וגם לזכור חרבן בית המקדש כמו שנשבענו, חרבק לשוני לחבו אם לא כ"ו, אוכזר על ראש שמחתנו. יש טעם אחר לרעתה, כי מרמו לזה להחתן כלה, כי בעת שהכוס הוא שלם, יכולים לשתות לחיים לחבירו ולשמחה אתו, ונובל לאנדר יחדיו בכוס זה חתן וכלה, לברך עליו ברכת נשואין, לחיות בשלום ושלוח כל ימי חייתם, אבל רק בעת שהכלי הוא שלם, אבל בעת משכרו, לא נוכל אף לינע ברסיסים, כי יוכל

להזיק, ולפצוע את הידים ויטיף ארס בכל הגוף, עד כי הסכנה גדולה וקרוב למות מזה.

כן עדיכים אתם להיות לכלי שלם באחרות, ואז יהיה העולם אצליכם יגן עדן, אבל אם חו"ש שלא יהיה

שלום ואהדות ויהיה לכלי שבור, או עדיכים אתם לזכור על הרגע הזה, ויעלה על לבבכם את הכוס ששבר החתן תחת החופה, ואקוה שלא תשכחו את דברי כל ימי חייתם, ותזכו לחתונת בסף והחתונת והב.

3. Beis Yaakov
R. Yaakov Meskin (d. 1956)
Burlington, Vermont

If a man disappeared on the Titanic, is his wife an Agunah forever?

סימן מ"ט

גידון עגונה אחת שנטבע בעלה בהאניה „טיטאניק“

אם יא וזה יכול לראות ולהרגיש היטב איך היה הטעשה דרכי הניחה לעינים הוא.

אבל לשתות בספינה גדולה כזו לראות יציאת נשפים של אחרים והו דבר בלתי אפשרי להאמינו בחזרה ודאי ופשוט והטעם של המב"ט נראה לענ"ד רכיון המחיצות של הספינה נעצמות אותו ולשוט בים היו נשים שיש להם סוף.

ובכחו שכתב הט"ו בס"י י"ו מעשה היה בימות הקרה שנרדפו הים והיה אחר הולך ע"פ הים סלמטלה ע"י הגלירה והיה יש מקום פתוח כמו שרנילים להשקות הכבדות ונפל שם לאותו מקום שהוא פתוח ונטבע והמים היו שאין להם סוף והתירו אישנו ואחר שהם היה מהרש"א ז"ל.

והביא ראיה מיבמות דה ע"כ סלשון רש"י אנטי דבומא קנש"י שאין שם סים חיים ושפרד במקומו כמים שיש להם סוף דמי שאינו יכול לשוב ע"פ בים כרחוק הלכך הם איתא דסליק הוה פחזי עכ"ל הג"מ. א"כ חסא נמי דכיון דמים שבמחיצות הספינה עוסר בטבעו הוי כמים שיש להם סוף דכיון שאינו יכול לשוב למרחוק ואם איתא דספליק הוי פחזי ונוכל לסמוך על ספרת המב"ט גידון זה דעגונה דכיון דמים שאין להם סוף אינו אלא סודבנן דסראוריתא אולינן בחז דוכא והיכא דאיכא אומברא דמיכא שאין יכול לשוב מפני המחיצות של הספינה הוה כמים שיש להם סוף.

ובסו שהביא ס"ע בא' שקצרו רגלו בלוח הספינה ונטבעה הספינה אשתו סותרת דכיון דאינו אלא סודבנן ואין לנו בה לאסוד לפתחלת דק רופיא דחגהו עוברא שנוכחו בנ"ל אבל בהערתו עוד דבר אחר כנ"ד שהיו דגלוו פשורות בלוח שאפילו כדומן לו דף לא יוכל לשוב ולהנצל אין לנו בה לאסוד והחופיה על דברי הבגים עכ"ל.

ואכנס ראיתי „כמנחת משה“ ויכביא בשם „הפנים סאירות“ רכיון והבגים התמידו כמים שאין להם סוף שזו הדרא לאיסוד ראוריתא וראייתו של פ"א ס"ע אה"עו כ"י י"ו סעיה ל"ב נפל לים והעלו דגל אחת שארכיבת ולפעלה דאם היה סימן מובהק בוחר כרגלו סובבין עליו לאסוד שהוא פן האיש שנפל עכ"ל. והקישו חלא בנטבע במשאל"ם לא היה רק איסוד דרבנן וכאיסוד דרבנן ספכין על סימן אחי.

שאלת גידון עגונה אחת שנטבע בעלה לסינה הים על האניה „טיטאניק“ ונטבע והוא אחר סחושבי עירנו נאושפראנא פלין חרמאן ושמו שמעון סיונער והסאיד אחריו אשה צעירה לימים ושליטה בנים סגנים בלא שישן ומשענה ובפצירה האסא האוספלת אחי במקצות הכסות שאורה לה את הדין תורה אם כותרת להנשא לאחר אם לא ונס עשה מדוע צויתי על בניה שלא יאמרו קרוש ואנרתי לה כי בענינים סחורים כאלו ירא אנכי להכניס דאשי ולפי יששקרו חכמים על חמנת בנות ישראל לכן לקחתי פנאי ולעייין בזה ולחפש כחא דתיחרא. וזה אשר כתבתי לכ' אוס"ד הגאון אסתי הספורטם סופת הרור סיר ר' יצחק יעקב דאכניאוו"ו זצ"ל הנאכ"ד וי"ט ר"ס מאנעווען.

השובה כ"ה והוא רס"ל באה"עו סימן י"ו ראוהו שנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין סעירין עליו ישמח שמה יצא מנסוס אחר כי אם הוא כמים או אי אפשר ישחיה אלא כמים שהל"ם חיישנן שמה יצא בסלום אחר אבל כמים ש"ל"ם ויכולים לראות כל סביביו שלא יצא אם כן בודאי הוא טת עכ"ל. ובק"ע מביא שם דעת הרב המב"ט שרעתו להלכ בין נפל למים שאין להם סוף וכיון באו הים אל החרד שבספינה שזה אין נקרא פים שאין להם סוף פאחד שנשארנו בחרד עכ"ל הג"ע.

וא"כ בהאניה טיטאניק שידוע לכל ע"י הנוסעים הנשארים שנשברת האניה בחתיכת גליד וקרה ותיכף באו המים אל הספינה ויש נטבעו האנשים ולא יאנפלו למים ולא ספרי פים שאין להם סוף וכדראי לא יצא לסקום אחר אלא נטבע הוא כספינה והוי כמים שיש להם סוף. ואפילו לדעת הב"י שכתב בק"ע ז"ל כל שהער הנמלט מן הספינה היה כהול על נפטו באשר אימת מות נמלו עליו ובחזקת שנמלט אל תוך הספינה הקטנה וא"כ אי אפשר לו לעורר ששחה על הנוטבעים כספינה הגדולה עד כדי שתצא נפשם עכ"ל הב"י.

א"כ חנוסעים הנשארים פסולים לעורר שנשברת הספינה כהגליד מפני שאיבת מוח נפלו עליהם לדעת הב"י. ואנסם לא דמי דחתם מעידים ששחו כספינה עד שתצא נפשים וכחמת כהילותם ומחוזתם בודאי לא ראו היטיב אם סת אם לא. אבל נכי ספינה שנישברת אין צורך לשתות כספינה אלא לראות בתחלת האסון אם באו מים כספינה

הענין שמה בעלה ואפילו מפי נכרי מסל"ח ומפני קטן מסל"ח והרי לא מקרי עד כלל ומהני שאין אנו מדרבנן כזה פורים רק שגדע שמה בעלה א"כ באמה אם רבים העידו ונמצא קרוב או פסול אחד מהם רמזתה עפ"י שאר העדים ולא שייך בטלה מקצתה בטלה כולה עכ"ל הנ"ב וטכחתי שבנוני לרעתה. והאיתי כחתי"ם סימן ס"ח עכ"ל וז"ל למש"כ רש"י בפ"ב, רכתובות" בטוניא לשנים אומרים מה דמוקי ליה כאומרת כרי לי ופרש"י אילו היה קיים היה בא ומר"ן פליג על זה והיה נ"ל העכ"ל בוסנינו שנישחנו הקתים כמה שהיה בישיהם דקביע בי הואר בכל אחר ואחר ואילו היה קיים ומסם הובילה מרחוק לטר נהי ולא היה כא משום טעם מ"ס היה מודיע לבני ביתו ע"י מכתב דקביע בי הואר והא קמן דרב אשי ס"ל בת"ח לא שייך בין שיאמ"ס שיגום דאית ליה קלא ונהי ולא קי"ל הכי תוינו שחז"ל החמיר ולא פלוג רבנן מ"מ לחמיר היש איסור דאורייתא לא נהנו דברי רב אשי עכ"ל החת"ס.

א"כ בנידן דין נמי סברא גדולה היא לומר אילו היה קיים היה בא ועדיף מלא רצודבא מדרבנן וזה ידוע לכל הדגשים הצילו תיכף בראשונה "בעלי האניה ואחד מהאנשים לבש את עצמו בבגדי נשים וניצל ע"י זה בן קראתי מהעמונים א"כ תוינן דהכלה אהרת לא היתה ואילו היה טעיל את עצמו כהמצאה בזה ע"י בניו נשים היה כתוב בהעמונים את שמה.

ואומדנא דטובת אילו היה חי היה מודיע אותה כי תיו בשלום וכירידה בעירנו ובצירוף כל התיתדים נראה לענין דהאי איתתא העלבות והאוסללה מותרת להניא לאיש להלכת ולא למעשה.

השטמה ונכמ"ב כתב הר"ן בנדרים דף צ' האוסרת טכאה אבי לך אפסעינהו רבנן לפירושינן ונמצא ביטעה שגאומה פתויה היתה ומש"ה שריא לבעלה ואובלת בתרומה.

השטמה רה"מ בפ"ב נסתק אי אמרינן מינו בטקום חוסה והקשו הא כיון דהר"ן כתב דחזת אין ארם פורע כתור וכמו חות כמו אנו סחרי ולא אמרינן מינו בטקום עדים ולמי דברינו לעיל דבעדים איבא דין בידוי ודין נזמ"ב ולכך לא אמרינן מינו בטקום עדים רמינו אין אלא בידור לכר אבל אנו סחרי אין אלא בידור של העדים ולכך נסתק אי אמרינן מינו בטקום חוסה וז"ב סימן נ וזהו אשר כתב לי אדמו"ר הגאון הגדול האשתי והמפורסם כיש"ת מרן ר' יצחק יעקב הכהנא ר"י איצעלע פאגעוועזעו זצ"ל זנאב"ד וז"כ דק"ה פאגעוועזעו.

וה"ל לכבוד ירידי הרב הנ"ל סוג"ה ס' יעקב הבהן טעמיה זנאב"ד דסיק נעוואפראנא פ"ך הערסאן.

מפירוטין משום רודאי העיו לתעיר שטר ואנו צריכין בקרות אשה דק שיהא הטעשה אמת — דרשע בעצמו אם הסיח לפי תוכו נאמן משום דנתבדר דהטעשה אמת. אבל ערותו של רשע פסול משום רודאי משקר כנז"ב כחמש נשים בודאי מעירות שטר זו לזו כמה חזקת השנאה השודר בין שניהן ולכך אין נאמנות, אבל בטובה דבין ריש רגלים לרבר ע"י עדי קנוי וסתירה ולכך האמינה התורה את העד ולא הייטיבן למשטר דע"י צירוף של עדי סתירה אסורה לבעלה מטעם ורואי רגז"כ הוא דאם יש עד אחר כטובתה אסורה לבעלה.

ונסתפקתי לרעת החוס' כיבמות ר"ח האשה רבה דע"א במיתה אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה בעינן כי עדים אם העיד עד אחר בשר ועד אחד פסול אי אמרינן ונמצא קרוב או פסול בנו החטיש נשים ערותן בטלה אם לא.

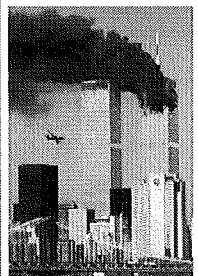
דבשלמא אי אמרינן ועד אחר במיתה מן התורה אי"כ לא בעינן צירוף ולא שייך לומר בטלה כולה אבל אי אמרינן דעד אחר במיתה אינו אלא מדרבנן וסן החורה בעינן שני עדים אם אמרינן בטלה כולה אם נמצא קרוב או פסול בערות אשה. וי"ל דהבא לא שייך לומר הכלל דבטלה מקצתה בטלה כולה דהייבא שייך לומר דאם נמצא אחר מהם קרוב או פסול דערותן בטלה היבא ריש עליו שם עד אלא שאין אנו סומכים לו מטעם הפסול שיש בו או אמרינן רבין דנצטרף נהגרתו עם עדים כשרים בטלה כל העדות, אבל היבא דלא נקרא שם עד עליו דהיינו היבא דירדינן בודאי שהטעשה שטר או לא שייך דבטלה כל העדות וכ"כ המ"ל במ"ה מה"ל ערות דנבי נוגע לא שייך לומר דבטלה כל העדות מטעם דלא נקרא שם עד עליו וכודאי מיסקר עכ"ל המ"ל.

כונ"כ בנידן דענתה אם העידה אחותה של האשה עם עד אחד בשר ברין מים שאין להם סוף לא אמרינן דבטל כל העדות.

חיוצא לנו מדברינו רבין דהיה עד אחד בשר מסל"ח והוציא אותה מחוקת איסור דאורייתא מהני העדות של החטיש נשים להחירה לינשא אף מדרבנן כמו שביארהו לעיל.

וכן מצאתי כנז"ב אה"עו סי' כ"א וז"ל דבשלמא כר"ם בעינן עדות ממש ובל"י עד אי אפשר למסוק ולא מהני אמתות הענין והתורה פסלה עדות קרובים אפילו כמשת ואחרן אף שהרבו בודאי אמת אין הריון יכול למסוק בלי עדים והרין שבטלה מקצתה בטלה כולה וכיון שבחטישים זה אח זה ואחר מן ששטר והוא פסול בטלה גם ערות השני.

אבל בעדות אשה לא בעינן עדים כלל דק שגדע אמתות

4. Jewish Perspectives on 9/11
Page 24

I was invited by my colleague Rabbi Zvi Sobolofsky to present a review of some of the halachic issues on Thanksgiving weekend 2001 at his synagogue, K'hal Adath Jeshurun, in Paramus, New Jersey. The content of this shiur, which includes a discussion of the responsum by Rabbi Yaakov Meskin of Burlington, Vermont concerning the case of a woman whose missing husband had been a passenger on the Titanic, provides a more detailed background of the halachic considerations that formed a basis for our analysis and a framework for the official teshuvot that would subsequently be issued by the Beth Din of America. A recording is available at YUTorah.org.

5. Yevamos 121a

Mishnah This Mishnah discusses the law of a man who is presumed to have drowned after falling into water: נפל למים – If [a man] fell into water and was not seen to emerge, בין שיש להן סוף – whether it is [water] that has an end or whether it is [water] that has no end,^[11] אשתו אסורה – his wife is forbidden to remarry, for he may still be alive.^[12]

R' Meir cites an incident in support of this ruling:

R' Meir said: מעשה באחד שנפל לבור הגדול – There was an incident with one who fell into a large water cistern, ונעלה לאחור שלשה ימים – and he emerged after three days. This demonstrates that a person can survive underwater for a considerable length of time. Therefore, even if a man falls into “water that has an end” and is not seen to emerge, he is not presumed to be dead.^[13]

The Mishnah cites a dissenting view in the case of water that has an end:

R' Yose said: מעשה בטומא שירד לטבול במערה – There was an incident with a blind man who went down to immerse himself in a pool in a cave,^[14] ונרד מושבו אחריו – and his guide descended into the pool after him, ושהו קרי שתצא נפשם – and they remained submerged long enough for their souls to depart their bodies.^[15] והשיאו את נשותיהם – Although their bodies were never found, [the Rabbis] permitted their wives to remarry. From here we see that when a man falls into water that has an end and is not seen to emerge, he is presumed dead and his wife is permitted to remarry.^[16]

Another incident, this time concerning a man lost in water that has no end:

And there was another incident that took place in Asya, באתר ששלוליו לים – with one who was lowered into the sea,^[17] ולא עלתה בגרם אלא רגלו – and they retrieved only his leg. אמרו חכמים – The Sages ruled: מן הארבעה ולמעלה תנשא – If the leg was severed above the knee, [his wife] may remarry.^[18] מן הארבעה ולמטה לא תנשא – If it was severed below the knee, she may not remarry.^[19]

Gemara The Gemara cites a related Baraisa:

The Rabbis taught in a Braisa: נפל – If [a man] fell into water and did not emerge, בין שיש להם סוף – whether it is [water] that has an end, אשתו אסורה – or whether it is [water] that has no end, אשתו אסורה – his wife is forbidden to remarry. דברי רבי מאיר – These are the words of R' Meir.^[20] ודברי אומרים – BUT THE SAGES SAY: מים שיש להם סוף – If it is water that has an end, אשתו מותרת – his wife is permitted to remarry; מים שיש להם סוף – BUT if it is water that has no end, אשתו אסורה – his wife is forbidden to remarry.^[21]

The Gemara seeks to define “water that has an end”:

What is the case of water that has an end? אמר אביי – Abaye said: כל שעומד ורואה מארבע – It refers to any body of water small enough that [an observer] stands in one place, and sees its four sides.^[22]

The Gemara recounts an incident:

There was a certain person who was assumed to have drowned in the fen of Samkei,^[23]

and Rav Shila permitted his wife to remarry. אמר ליה רב לשמואל – Upon hearing of this, Rav said to Shmuel: תא גשמתיה – “Come, let us excommunicate [Rav Shila].”^[24] אמר ליה [Shmuel] said to him: ברישא – “Let us first send word to him, to determine whether he deserves to be excommunicated.” שלחו ליה – They sent the following question to [Rav Shila]: מים שאין להם סוף – “If a man is lost in water that has no end, אשתו אסורה או מותרת – is his wife forbidden or permitted to remarry?” שלח להו – [Rav Shila] sent back a reply to them: אשתו אסורה – “His wife is forbidden to remarry.” They then asked him: ואגמא – “And is the fen of Samkei considered water that has an end, או מים שאין להם סוף – or water that has no end?” שלח להו – [Rav Shila] sent word back to them: “It is considered water that has no end.” They responded: ומר מאי טעמא עבר הכי – “But why then did the master do this, i.e. allow this woman to remarry?” Rav Shila replied: מיטעא טעניא – “I erred in this matter. אנא סברי ביני – I thought that since [these] are gathered, stagnant waters, במים שיש להם סוף דמי – their law is like that

of water that has an end.¹⁵⁶ ולא היא – But I have now realized that it is not so. פִּינָן דְּאִיבָא גְלִי – Since there are waves in these waters, אִימָר גְלִי אֶשְׁבֵּל – one could say that a wave perhaps sent him down to a distant shore, where he emerged alive from the water.¹⁵⁷ Upon hearing Rav Shila's reply, Rav and Shmuel refrained from penalizing him.

The Gemara cites their observations concerning this incident: רַבִּי שְׁמוּאֵל גְּלִיָּה דְרַב – Shmuel applied the following verse to Rav: „לא יֵאָחַז לְצַדִּיק בְּלִי-אָוֶן” – It shall not befall a righteous man any sin.¹⁵⁷ קָרַי רַב עֲלִיָּה דְשְׁמוּאֵל – And Rav applied the following verse to Shmuel: „וְהַשּׁוֹעָה גְּרַם יוֹשָׁעִי” – salvation (lies) in much counsel.¹⁵⁸

The Gemara cites a Baraisa that relates an incident in which a person lost in “water that has no end” later turned up alive: It has been taught in a Baraisa: אָמַר רַבִּי – REBBI SAID: מַגְשָׁה בְּשָׁנֵי כַּי אָרַם בְּמַרְיָן לִמְמַרְיָן בְּיַרְדֵּן – There was AN INCIDENT WITH TWO PEOPLE WHO WERE SETTING NETS IN THE JORDAN River,¹⁵⁹ וּבְכַסּוֹת אֲחֵר מְהֵם לְמַחֲלָה שֶׁל רִגְמָה – AND ONE OF THEM ENTERED A BURROW MADE BY FISH.¹⁶⁰ וְהַשֶּׁשֶׁת חָמָה – THE SUN SET, וְלֹא רָאָה מַתְחֵלָה שֶׁל מַחֲלָה – AND IN THE DARKNESS, HE COULD NOT SEE THE OPENING OF THE BURROW, and was forced to remain there.¹⁶¹ וְשָׂחָה חֶבְרֵי בְרֵי שְׁתַּצָּא נַפְשׁוֹ – HIS FELLOW WAITED long ENOUGH FOR (THE MAN'S) SOUL TO DEPART his body, and then left. וְבָא וְהוֹרִיעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ – HE CAME AND NOTIFIED (THE MAN'S) HOUSEHOLD that he had perished. וְהַיּוֹמָה מִתְחֵלָה – ON THE FOLLOWING DAY, THE SUN SHONE FORTH, וְשֶׁל מַחֲלָה – AND (THE MAN) PERCEIVED THE OPENING OF THE BURROW, וְבָא וְהוֹרִיעַ נְדוּל בְּתוֹךְ – AND HE CAME home, וְבָא – AND DISCOVERED his family holding a GREAT EULOGY for him IN HIS HOUSE.¹⁶² אָמַר רַבִּי – Upon hearing of this incident, REBBI SAID: כְּמָה גְּדוּלָּהּ דְּקָרִי חֲכָמִים שְׂאֵמְרוּ – HOW GREAT ARE THE WORDS OF THE SAGES, WHO SAID: מִיָּם שׁוֹשׁ לְהָם טוֹף – If one is lost in WATER THAT HAS AN END, אִשְׁתּוֹ מִתְחַרְת – HIS WIFE IS PERMITTED to remarry; שְׂאֵין לְהָם טוֹף – in [WATER] THAT HAS NO END, אִשְׁתּוֹ אִסוּרָה – HIS WIFE IS FORBIDDEN to remarry. From this incident we see that even a person who is presumed to have drowned in water that has no end may actually be alive. Therefore, his wife may not remarry.

The Gemara asks:

מִיָּם שׁוֹשׁ לְהָם טוֹף נָמִי – If so, i.e. that such burrows exist, אִי הָבִי לִירוּשׁ לְמַחֲלָה – then in the case of water that has an end too, שְׁל רִגְמָה – let us be concerned for the possibility that he entered a burrow made by fish and was saved. Why do the Sages rule that in that case, the wife may remarry?¹⁶³ – ? –

The Gemara explains:

מַחֲלָה שֶׁל רִגְמָה – In water that has an end, מִיָּם שׁוֹשׁ לְהָם טוֹף – burrows made by fish are not common. Therefore, there is no reason to suspect that a person who disappeared in these waters was saved by entering a fish burrow.¹⁶⁴

The Gemara attempts to qualify the prohibition of a woman whose husband was lost in water that has no end:

הָא אָמַר רַב אֲשֵׁי – Rav Ashi said: אָמַר רַב אֲשֵׁי – That which the Rabbis said, מִיָּם שׁוֹשׁ לְהָם טוֹף – that if a man falls into water that has no end, אִשְׁתּוֹ אִסוּרָה – his wife is forbidden to remarry – הָיִי מִיָּלֵד בְּאִינוּשׁ דְּעָלְמָא – these words are stated with regard to an ordinary man only. אֲבָל צוּרְבָא מִרְבָּנָן לָא – But if he is a Rabbinical scholar – no, his wife is not forbidden to remarry. אִי דְחִלְקֵי – For if [a Rabbinical scholar] were to emerge from the water, even on some distant shore, קָלָא אִית – the matter would be widely known. Therefore, if we receive no reports of his survival, we may assume that he perished. Hence, his wife may remarry.

The Gemara dismisses the notion:

אֲבָל צוּרְבָא מִרְבָּנָן לָא – It makes no difference whether he is an ordinary man; וְלֹא שְׂנָא צוּרְבָא – it makes no difference whether he is a Rabbinical scholar. אִי דְחִלְקֵי – Either way, if it is after the fact (i.e. if she already remarried) – yes, she may remain with her new husband.¹⁶⁵

אֲבָל צוּרְבָא מִרְבָּנָן לָא – but initially – no, we do not permit her to remarry.¹⁶⁵

The Gemara cites a pair of Baraisas that recount instances in which people survived after being lost in water that has no end. The first Baraisa:

אָמַר רַבִּי גַמְלִיאֵל – אָמַר רַבִּי גַמְלִיאֵל – It has been taught in a Baraisa: מַגְשָׁה אֶתְחֵלֶךְ בְּסִפְיָה – ONE TIME I WAS TRAVELING IN A SHIP, וְרָאִיתִי סִפְיָה אֶתְחֵלֶךְ בְּסִפְיָה – AND I SAW A SHIP THAT HAD BEEN SHATTERED and was sinking, וְהָיִיתִי מְצַעֵר עַל תְּלַמִּיד חֲכָם שֶׁבָּה – AND I WAS PAINED BY the thought of A TORAH SCHOLAR WHO HAD BEEN IN [THAT SHIP] and was now surely lost. וְהָיִיתִי מְצַעֵר עַל תְּלַמִּיד חֲכָם שֶׁבָּה – AND WHO WAS [THAT TORAH SCHOLAR] רַבִּי אֶקִּיבָא – IT WAS R' AKIVA. וְכַשְׁעָלִיתִי בְּכַפְשָׁה – BUT WHEN I CAME UP ONTO DRY LAND, בָּא וְנִשְׁבַּח וְרָן לְפָנַי בְּהַלְבָּה – [R' AKIVA] HIMSELF CAME AND SAT AND DELIBERATED BEFORE ME IN A MATTER OF LAW וְאָמַרְתִּי לוֹ – I SAID TO HIM: בְּנֵי מִי הָעֵלְךָ – “MY SON, WHO RAISED YOU UP out of the water?” אָמַר לוֹ – HE SAID TO ME: רַף הָיִיתִי מְצַעֵר עָלֶיךָ – “A BOARD (daf) FROM THE SHIP PRESENTED ITSELF TO ME and I took hold of it.¹⁶⁶ וְלֹא נִשְׁבַּח עָלַי – AND BEFORE EVERY WAVE THAT CAME UPON ME, נִשְׁבַּחְתִּי לוֹ רִאשִׁי – I BOWED MY HEAD, and it passed over me.”

The Baraisa interrupts Rabban Gamliel's narrative:

מִכָּאן אָמַרְוּ חֲכָמִים – FROM HERE [i.e. this statement of R' Akiva] THE SAGES SAID: אִם יִבְּאוּ רַשָּׁעִים עַל אָרֶם – IF WICKED PEOPLE COME UPON A PERSON, וְהִנָּעַט לוֹ רִאשׁוֹ – LET HIM BOW HIS HEAD BEFORE [THEM], and the danger will pass.¹⁶⁷

Rabban Gamliel resumes his narrative:

אָמַרְתִּי בְּאֵתָהּ שָׂחָה – AT THAT TIME I SAID, מַגְשָׁה גְּדוּלָּהּ דְּקָרִי – HOW GREAT ARE THE WORDS OF THE SAGES, WHO SAID: מִיָּם שׁוֹשׁ לְהָם טוֹף – If one is lost in WATER THAT HAS AN END, אִשְׁתּוֹ מִתְחַרְת – [HIS WIFE] IS PERMITTED to remarry; מִיָּם שְׂאֵין – in WATER THAT HAS NO END, אִסוּרָה – [HIS WIFE] IS FORBIDDEN to remarry. R' Akiva's survival is proof that we can never be certain that a person lost in water that has no end has truly perished.

The second Baraisa:

אָמַר רַבִּי אֶקִּיבָא – אָמַר רַבִּי אֶקִּיבָא – It has been taught in a Baraisa: מַגְשָׁה אֶתְחֵלֶךְ בְּסִפְיָה – ONE TIME I WAS

TRAVELING IN A SHIP, וְרָאִיתִי סִפְיָה אֶתְחֵלֶךְ בְּסִפְיָה – AND I SAW A SHIP THAT WAS SINKING INTO THE SEA, וְהָיִיתִי מְצַעֵר עַל – AND I WAS PAINED BY the thought of A TORAH SCHOLAR WHO HAD BEEN IN [THAT SHIP] and was now surely lost. וְהָיִיתִי מְצַעֵר עַל תְּלַמִּיד חֲכָם שֶׁבָּה – AND WHO WAS [THAT TORAH SCHOLAR] רַבִּי מֵאִיר – IT WAS R' MEIR. וְכַשְׁעָלִיתִי לְמַרְיָתָה קַפְּדוֹקְיָא – BUT WHEN I CAME UP ONTO THE LAND OF CAPPADOCIA,¹⁶⁸ בָּא וְנִשְׁבַּח וְרָן לְפָנַי בְּהַלְבָּה – [R' MEIR] HIMSELF CAME AND SAT AND DELIBERATED BEFORE ME IN A MATTER OF LAW וְאָמַרְתִּי לוֹ – I SAID TO HIM: בְּנֵי מִי הָעֵלְךָ – “MY SON, WHO RAISED YOU UP out of the water?” אָמַר לוֹ – HE SAID TO ME: גִּל טְרַבְּנֵי לְחֶבְרֵי – ONE WAVE SWEEPED ME ON TO ITS FELLOW, וְנִשְׁבַּח לְחֶבְרֵי עַד שֶׁהִקְיָאֵנִי לְבָשָׂה – AND ITS FELLOW CARRIED ME ON TO ITS FELLOW, UNTIL [THE SEA] SPIT ME OUT ONTO DRY LAND.

R' Akiva concludes:

אָמַרְתִּי בְּאֵתָהּ שָׂחָה – AT THAT TIME I SAID: מַגְשָׁה גְּדוּלָּהּ דְּקָרִי – HOW GREAT ARE THE WORDS OF THE SAGES, WHO SAID: מִיָּם שׁוֹשׁ לְהָם טוֹף – If one is lost in WATER THAT HAS AN END, אִשְׁתּוֹ מִתְחַרְת – HIS WIFE IS PERMITTED to remarry; מִיָּם שְׂאֵין – in WATER THAT HAS NO END, אִסוּרָה – HIS WIFE IS FORBIDDEN to remarry.

6. Tosafos (Yevamos 36a)

לה בגנן מימיה ואסילו אי הוה כהן מסקדין לה מימיה: **היא** לא שהיא פסיקא דדייא. (א) לא כמו שפי' הקונטרס דכסיקא ומת ולד איירי [דכסה] אסילו רבנן מודו כסיקא ומת דנפל הוא אלא כסנפל מן הגג או אכלו ארי איירי כדאמר בס"פ ר' אליעזר דמילה (שם דף קל. ושם) והתם פסקינן כרשב"ג וא"ת ואמאי לא אזלינן כסר רוב נשים דולג מעליה ילדן ואר"י דמיטיבן למיעוט מנאי סוה כמו במים שאין להם סוף (לפתח סוף) דאשמו אסורה וגוסס ^(א) שאין מעידים עליו להשיא אשמו אע"ג דשמוה התם משום ערוה האמירו מ"מ כיון דמיעוט של נשים מנאי מחמירים ביה ומחמירים נמי שלא לאכול בהמה מוך ח' ימים כדאמרינן בס"פ ר' אליעזר דמילה (ג"י שם) ומיהו לענין אכילת לא האמירו שיש להקל באכילת כדאמר בס"פ י"ט גבור (בסוהא סוה). הכל מודים לענין אכילת שאין מאכילים דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל בחבל והא דתנן במסכת שמחות ^(א) הספקות אוננים ומאכלים עליהם נראה דכספק בן ט' לראשון או ו' לאחרון איירי דגנאי הדבר שלא ימאכלו לא זה ולא זה מאחר שדלי קרוי לאחד: **בית** בתוך שדשים יום טו, נראה דהיי גרסי' ולא כרס"י

Lifeboat Ethics:
Who Gets the Limited Lifeboats?

7. Horiyos 13a

Mishnah This Mishnah teaches the law of precedence in other, non-sacrificial contexts: **האיש קודם לאשה לחיות ולקשבו אבדה** – A man takes precedence over a woman^[62] where the need is to sustain life^[62] or to return a lost object,^[63] **והאשה קודמת לאיש לקשור ולהוציא מבית השבי** – and a woman takes precedence over a man where the need is to clothe^[64] or to free her from captivity.^[65] **בזמן ששניהם עומדים** – However, at a time that both of them are exposed to degradation,^[66] **האיש קודם לאשה** – the man takes precedence over the woman.^[67]

Mishnah The Mishnah continues the theme of precedence with a series of preferences based in the most part on genealogical classifications:^[68]

ישׂראל קודם ללוי – A Kohen precedes a Levi; **לוי קודם לישראל** – a Levi precedes a Yisrael;^[69] **ישׂראל קודם לממזר** – a Yisrael precedes a mamzer;^[64] **ממזר קודם לנסי** – a mamzer precedes a nasin;^[65] **נסי קודם לגר** – a nasin precedes a convert; **גר קודם לשפיר** – a convert precedes a freed Canaanite slave.^[66]

The Mishnah concludes with a significant qualification:

איכותי – When does this order of precedence apply? **בזמן שכולם שווים** – When they are all equal in their wisdom. **אבל אם היה ממזר תלמיד קודם ללוי** – But if, for example, a mamzer was a Torah scholar and a Kohen Gadol was an ignoramus, **הממזר קודם ללוי** – the mamzer who is a Torah scholar precedes the Kohen Gadol who is an ignoramus.^[67]

ובראשונה אקדים לביין, דלמרבית הפלא ראו זה כי קטע זה של "האיש קודם לאשה" שבמשנה, השמיטו הרמב"ם בהלכותיו בספרו משנה תורה, ופסק בש"ח מה' מנהגות עניים הנו' רק יותר התקדמות; כהן קודם ללוי, לוי לישראל וכו', (גם לדבות הטור ביו"ד סימן רבי"א השמיט ג"כ קטע זה מתלבויותי. והבית יוסף הגם דבטור שם, על זה שפוסק הטור דמקדימין האשה לאיש בין להאכילה בין לכסותה, שואל ע"ז מהמשנה בהוריות שכתב דהאיש קודם לאשה לחיות, ומתיר, דצ"ל דלהחיות היינו להצילם אם הם טובעים בנהר וכיוצא, אבל אכילה לא בכלל החיות הוא אלא דינה כדון הפסות ע"ש. ומשמע מזה דס"ל שאכל בלהיות דהיינו במקום פיקוי' כגון להצילם אם הם טובעים בנהר, אז שפיר האיש קודם לאשה, ושע"ז הוא שהמדובר במשנה בהוריות שם, בכל זאת בשלחנו הטור ביו"ד שם ג"כ הלך בעקבותיהם של הרמב"ם והטור והשמיט מלתוביות דין זה של האיש קודם לאשה לחיות. כל זה אמר דרשני, להבין משר דבר.

9. Tzitz Eliezer
R. Eliezer Waldenburg
1915-2006

ב מה נחשב רבי שקה לענין הקדמת חולה שאמשיך לרפואתו לחיי עולם

ובנך היקר וכדי הדח"ג ר' מרדכי שלישי"א וטובי "ראוי להגיד בדיוק מה נחשב חיי שעה ומה נחשב חיי עולם, ומה החלוק הוא אם יש לפנונו שני חולים וכניהם אפשר שיהרפאו בדרך הטבע ממחלות אחרות שאירע להם, יש להקדים החולה ששייך שיהרפא שיחיה יותר משנה שהוא לא אבר חזקת חיים שלו מחולה האחר שלישי דעת הרופאים לא יחיה יותר משנה שהוא בחשיבות טרפה להרופאים ועוד גרוע שלא יוכל לחיות יותר משנה וטרפה באדם הא עייך שיהיה אסילו הרבה שנים, אבל כשהבירון הוא בשומת חיוו שלהרופאים לא יחיה יותר משתי שנים אין גונש טוב כלום להלכה דשניהם שוין להשיבות דחוקת חיים, ואמירת הרופאים שלא יוכל לחיות לא כגרע כלום החוקת חיים שלו, וליכא בשביל זה דין קדימה וצריך הרופא לילך למי שנקרא חחלה ולמי שקורב לביתו יותר וכששוין בה צריך להקדים למי טרד פתני דתוריות (י"ג ע"א) ואם לא ידוע זה להרופא חיי גודל, כן נראה לע"ד.

8. Igros Moshe
R. Moshe Feinstein
(1895-1986)

10. Kesubos 67b

The Gemara cites a Baraisa that discusses the charitable support of orphans:

יתום ויתומה שקאו – תומו ויתומה נאמר קר – The Rabbis taught in a Baraisa: IF AN ORPHAN BOY AND AN ORPHAN GIRL COME before the administrators of a charity fund TO BE SUPPORTED, i.e. to be fed, מפרנסין את היתומה נאמר קר מפרנסין את היתום – WE first PROVIDE FOR THE ORPHAN GIRL, AND AFTERWARDS WE PROVIDE FOR THE ORPHAN BOY.^[1]
 מיקני שקאישי דרבו לקזור על הפתחים – FOR IT IS CUSTOMARY FOR A MAN TO GO AROUND begging FROM DOOR TO DOOR, ואין אשה דרבה לקזור – BUT IT IS NOT CUSTOMARY FOR A WOMAN TO GO AROUND begging from door to door.^[2]

שקאו לקישי – COME individually for charity funds in order TO GET MARRIED,^[3] i.e. not to each other. משיאין את היתומה נאמר קר – WE first MARRY OFF THE ORPHAN GIRL, AND only AFTERWARDS DO WE MARRY OFF THE ORPHAN BOY. מיקני שקאישי דרבו לקזור על אשה דרובה מושל איש – FOR THE SHAME OF A WOMAN IS GREATER THAN THE SHAME OF A MAN.^[4]

The Baraisa continues:
 יתום ויתומה – IF AN ORPHAN BOY AND AN ORPHAN GIRL

11. Bava Metziah 62a

The Gemara answers:

מבני ליה לברתא – [The phrase] is needed, in R' Yochanan's opinion, for the lesson that was taught in the following Baraisa:
 שנים שהיו מטללין בדרך – TWO PEOPLE WERE TRAVELING ALONG THE WAY – ובגיד אחד מהן קיתון של מים – AND ONE OF THEM HAD IN HIS POSSESSION A FLASK OF WATER. אם שותין שניהם מתיים – IF BOTH DRINK from it, THEY WILL both DIE because there is not enough water to sustain both of them until they can reach more water. ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב – HOWEVER, IF only ONE OF THEM DRINKS, HE WILL be able to REACH A SETTLEMENT, where more water is available. בריש גן פטורא – BEN PETURA PREACHED concerning the above case: מוטב שישתו שניהם וימותו – IT IS BETTER THAT BOTH SHOULD DRINK AND DIE – ואל יראה – THAN THAT ONE SHOULD WITNESS THE DEATH OF HIS FELLOW.^[5]
 ער שקא ר' עקיבא ולימד – Ben Petura's teaching was accepted UNTIL R' AKIVA CAME along AND TAUGHT: "והי אחיך עמך" – The Torah states THAT YOUR BROTHER MAY LIVE WITH YOU. – This implies that YOUR own LIFE TAKES PRECEDENCE OVER YOUR FELLOW'S LIFE.^[6] Thus, the owner should hold all the water for himself, to ensure his own survival. R' Yochanan maintains that the phrase *that your brother may live with you* is necessary to teach R' Akiva's point.^[7]

12. Shulchan Aruch y.d. 152:8

ח' י' פורים האשה קודם האיש [יב] ואם רגילין במשכב זכור פורים האיש קודם
 (הנהגה מדדתי) (י) ז [יג] (ואם טעמה הוליס לטעמי טעמי (ח) הוליס האיס קודם) (ז) (ג'י טו' כ"ל)
 וכן משמע סוף ספרות):

13. L'Horos Nassan

12:80

R. Nosson Gestetner

ד) והגנה לחיולום של הרשב"א והמאירי והחוס' ר"ד ובהפלאה, דהך דבורות שהאיש קודם להחיותו מיירי במוות, אין הכרח לדיון של סב"י דבשיהם עובעים צנבר האיש קודם, דברי סב"י הכריח דיון זה מחמת סחורה הכוונות נכחויות ובוריות, ועל קן הכרח לפרש ולהחיות שאמרו צבוריות דהאיש קודם מיירי בטובעים צנבר, וכמו שכתב "ו' ל' ר"ך לומר דלהחיות היינו להילום אס הם טובעים צנבר", אבל למאי שפירש הרשב"א דלהחיות מיירי במוות והאיש קודם משום דכתיב וחי אחיך עמך ולא לחותך, ח"כ יש לומר דהיכי דשיהם טובעים צנבר לא חמרינן דהאיש קודם, דהא חיוב ההלכה מטביעה צנבר הוא מזד כלאו של לא תעמוד על דם ריטך או משום חבדת גופו וכמוצא צנברדרין (עג) וברמב"ם (פ"ח מרולח ה"ד), ודן זה שייך אף צאשה דכא גס אשה היא בכלל ריטך — ועיין ר' אליה מרחו (פי משפטים כ"א כ') דעבד כעני הוי בכלל ריטך דשייך בכל המלוות שהאשה שייכת בהם עיי"ש, ועיין פתיחה כוללת לפרי מגדים (ח"ג אות ח"י), ובס' אמרי גייה להגר"מ חויערכך ז"ל (או"ח סי' י"ג אות ו') — ונמלא דצאשה איכא חיוב להילום כמו צאיש. דדוקא לענין מוונות דהמלוה היא מזד וחי אחיך עמך, צנבר כתב הרשב"א דאשה גרועה מאיש דחמרינן אחיך ולא אחותך, אבל כששיהם עומדים לעבוע דכחיוב להילום הוא מזד כלאו דלא תעמוד על דם ריטך, אין כבדל בין איש לאשה דעל תרוייבו קאי הלאו.

14. Rabbi Yaakov Emden

1697-1776

Biras Migdal Oz: Even Bochein

גדולים מקדים עם מקצותיהן קדמין והל"ל צמח'ו שלכם (ג) צנור יש מין קדימה אחת בעשרה יוחסין בכל א' צמ'ע לנבור על אן סתם ולזקן צריח על חולה ולחלה על סרים ולסרים על הממוק ולתמוק על בברייה חבל בן מחוסר הנר לשלם נרלה שאין חילוק צענין זה הם לא צרלם דציה וכיית בכלל סרים ח"כ הגדס הני' ציד אחת ליוזא שהיה אמה הין קדשה מחזנה כשלם מפני שדיו ידול להגיה הפלין רבל הקגע יכול לקיים כל המלוח והגי חרבעה דהיונו חולי כריסות כרפה מסר יד שייכי נתי צמח'ו (ג) עוד יש להקדים בכל חלה המיון זנר המי' ללאדרוגיט'

"young man before a healthy old man, a healthy old man before a sick one, a sick man before a castrated male, a castrated male before a critically ill patient, a critically ill patient before a *treifah*."

15. Mevakshei Panecha

R. Aharon Lichtenstein

(b. 1933) Rosh Yeshiva Har Etzion

לעתים, מדובר בשאלות שאכן היו בעבר, והן מופיעות במקורות הרב ליכטנשטיין:

שאלות מוסריות, וגם שאלות ספרותיות, ובכל זאת אין זה פשוט להיצמד תמיד למקורות בלבד.

אתן לך דוגמה:

המשנה בסוף מסכת הוריות עוסקת בשאלת קדימויות. משמעות המשנה היא קביעת כללים כשאלה, את מי יש להקדים בהצלה כאשר כמה אנשים נמצאים בסכנה ואי אפשר להציל את כולם. במשנה בהוריות מופיעה שיטת קדימות בשל יוחסין. כהן קודם ללוי, לוי לישראל, וכדומה.

יש כאלה שילגלו עקרונות על עניין הקריטריונים בהצלו שמציבה המשנה. יטענו הם: בלתי מתקבל על הדעת, שבמצבים של חיים ומוות, אדם יהיה מונחה על ידי פרמטרים כל כך פורמליים כל כך שכליים.

למי שיטען טענה כזאת, אשיב לו: בימי המהפכה הצרפתית, פעל ויליאם גודווין, פילוסוף, מגדולי המוסר באנגליה. הוא אמר: אם אדם נמצא בחרר בוער ונמצאת שם אשה פשוטה והתיאלוג הצרפתי פנלון (Fénelon), ותעמד בפניו השאלה את מי להציל - אף אם החרנית היא אמו, יש להציל את פנלון.

כלומר, עקרונות אין זה נכון לתמרה על עצם הרעיון של קביעת קריטריונים להצלה, אבל בכל זאת אנו צריכים לשאול את עצמנו באמת: האם הנושא של יוחסין עדיין משמעותי בימינו לגבי הצלה, או שהשתנה משהו?

ר' שבתי רפפורט אמר בשיעור לרבים, לא בחרתי חרדים, שר' משה פיינשטיין, הסבא של אשתו, פסק שבמצואות שלנו כיום, אין אנו מתחשבים בקריטריונים הללו. ומדוע?

ר' שבתי הסביר, שהטעם של הפסק הוא מפני שבלתי אפשרי היום לפסוק על פי הקריטריונים הללו כשהשאלה עומדת לפניך. הרב הרצוג שאל בזמנו את הרב פיינשטיין: אם יש זריקה אחת מצלת חיים - למי יש להעניק אותה? והוא השיב: לראשון שיבוא לפניך.

עם כתפיים רחבות, כמו של ר' משה, אפשר לומר את זה. לא מפרסמים את זה ברבים. מי יודע מה היו עושים לו בחוגים מסוימים בארצות מסימות... אבל ליהודי צדיק, גדול בתורה, בהיקף, בעומק, בכל מקום, כמו הרב משה, יש גם את האומץ, וגם את היכולת לומר זאת. אין לי לא את האומץ שלו, ולא את הביטחון שלו, אבל אני שוחף לקושי שלו. אני מיישב את הקושי לדידך, בתוכי, בדרך אחרת. דרך שפותרת את הבעיה המעשית של ר' משה פיינשטיין, אבל איננה פותרת את הבעיה העקרונית.

אני מדגיש שוב: הייבת להיות ביקורת עצמית. אני חייב לשאול את עצמי, ואני אכן שואל: הנקודה הזאת, שהיא המביאה אותי להתקשות בקריטריונים של המשנה בהוריות, מאין היא באה? האם היא באה מערכים ששאבתי בבית או שמא מעולמות זרים?

למעשה, אני מחמיר ואומר לעצמי במצבים כאלה: אולי, אולי מחשבותי נובעות בגלל שאהבתי לקרוא את שייקספיר או את מילטון? אולי הם השפיעו על עולמי?

ואז, תוך כדי בדיקה עצמית מחמירה כזו, אני אומר לעצמי: רגע, רגע, המשנה תומכת ביו המשנה עצמה? שהרי מה אומרת המשנה בהוריות בסופה? "ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ". מה אומר המשפט הזה? מה שכתוב כאן הוא שאת כל מה שהמשנה אמרה בתחילתה על סדר הייחוסים, היא מחקה בהצי משפט בסופה, בכך שקבעה שאישיותו של האדם קודמת לייחוסו: ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

אני רוצה להאמין, שמה שר' משה פיינשטיין עשה, ואני בכוחותיי הדלים עושה לא פעם, במקרים שונים, בן התורה שבי הוא העושה זאת. אני רוצה להאמין שהכות המעורר את השאלה הוא הכוח שבי המעריך תורה ומעריך ערכים חינוכיים. אני רוצה להאמין שכוח התורה הוא המניע אותי. הנה בדוגמה שלפנינו, מה הניע אותי לרעיון הזה? - המשנה עצמה, העיון שלי בה לאמתה.

גבון, אם יאמר לי אדם: אשאל אותך שאלה, לא שאלה הלכתית אלא שאלה סוציולוגית עקרונית. אמור לי: להערכתך, בלא קשר למשנה בהוריות, מניין בא המשקל שניתן פעם לייחוס? האם המשקל הזה של הייחוס השתנה בימינו או לא? אשיב לו בבירור: השתנה. וכשאני אומר שהמשקל השתנה, איני מתכוון שהשינוי הוא שינוי פנימי בתוך כנסת ישראל בלבד. השינוי חל גם בעולם הגדול. גם אצל היוונים נתנו פעם לייחוס משקל שהיום אין נותנים לו.

אבל הנקודה הזאת, עובדת השינוי שחל במשקל הייחוס, שאני מסכים שהיא נכונה עובדתית, אין בה משקל מספיק אצלי כדי להרוס את המבנה שבניתי לעצמי כדי להבין את הטרגיה במסכת בבא בתרא או במסכת הוריות.

במקרה שלפנינו מדובר באמת במשהו פנימי. לא בתוספת ממקום אחר, אלא בעיון פנימי בנופה של המשנה, שיש בו כדי להסדיר מחדש דברים מסוימים.

העיון הזה, המביא לפסיקה שונה, קורה לא רק לפוסקים כמוני, או לפוסקים מהציבור הדתי-לאומי. הוא קורה גם לפוסקי בני ברק, גם לפוסקי מאה-שערים, חכמים שאי אפשר לחשוך בהם שהם התחשבו בהשפעות זרות. ברוכם, אין הם מכירים את העולם הזה. ולא במקרה הם אינם מכירים. מתוכנן שהם לא יכירו.

לגבי עצמי, אמת, פה ושם אני מרגיש, איזושהי נקודה, איזו דקות... ואני שואל את עצמי: אולי, אולי מה שאני חש לגבי הנושא הזה, נובע, בנקודה זאת וזאת, מדברים חיצוניים שהכרתי? אני משתדל להתמודד עם החשש הזה בבדיקה מחמירה, אבל אינני חושב שחלק מההתמודדות המחמירה הזאת היא הסתייגות טוטלית מכל מה שבא מבחוץ.

יש אנשים, גם גויים, ששליחותם בהיסטוריה היא שליחות של יצירה - יצירה ספרותית, יצירה מוסרית. אנשים שאתה רואה בהם גדלות, גדלות הנפש, גדלות מוסרית.

איך אפשר שלא להתפעל מסמואל ג'ונסון? אדם שהתחיל ברפוש הלונדוני, והגיע לרמה של גמילות חסדים, שהלוואי ואני הייתי מגיע אליה. וכי עלי להתעלם מכך רק בגלל שהוא היה גוי? כמה שיחות מוסר גלוטות בסיום שירו של רוברט פרוסט על אודות עובר אורח העוצר ליד יער בערב מושלג... ובאיזה ריכוז ועצמת שלווה!

איזה שגב, איזו יראת שמים והתמסרות משתקפים בשורה הנפלאה החותמת את הסוגיה של מילטון על עיוורוניו! מדוע עלי להתעלם מכך?